

به نام خداوند بخشنده مهربان

ماشین نوشته ها از نگاهی دیگر

نویسنده:

دکتر فرهاد دیوسالار

عضو هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی، واحد کرج

سرشناسه	دیوسالار، فرهاد: ۱۳۴۹ -
عنوان و نام پدیدآور	ماشین نوشته‌ها از نگاهی دیگر
مشخصات نشر	تهران: سبز آرنج، ۱۳۹۳.
مشخصات ظاهری	۴۲۶ ص.
شابک	۹۷۸-۹۶۴-۵۶۸۳-۴۰-۳
وضعیت فهرست‌نویسی	فیبای مختصر
یادداشت	این مشارک در آدرس http://opac.nliai.ir قابل دسترسی است.
یادداشت	کتابنامه: ص ۴۲۱.
شماره کتابشناسی ملی	۳۷۴۱۸۶

ماشین نوشته‌ها از نگاهی دیگر

نویسنده: دکتر فرهاد دیوسالار

ناشر: سبز آرنج

شمارگان: ۵۰۰ جلد

نوبت چاپ: اول/ ۱۳۹۴

بها: ۲۳۰۰۰۰ ریال

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۵۶۸۳-۴۰-۳

تلفن: ۶۶۴۰۶۴۷۷

توجه به مباحث فولکوریک (دانش عامه) و شناخت آن یکی از مباحث مهم و بنیادین برای شناخت فرهنگ، آداب و رسوم است که به صورت های مختلف و اشکال گوناگون تجلی پیدا می کند. برای شناخت آن باید زوایای مختلف زندگی از لحاظ زبان شناختی، جامعه شناسی، روان شناسی، لغوی و ادبی مورد واکاوی قرار گیرد. شاید این موضوع در وهله ی اول برجسته و حائز اهمیت نباشد؛ ولی با تأمل و درنگ در این ویژگی ها می توان شاخصه های فرهنگی یک ملت را شناخت و به بنیان های اعتقادی و ایدئولوژیکی آن پی برد. یکی از راه ها و وسایل نمود این باورها و فرهنگ ها در قالب ادبیات جاذبه ای^۱ جلوه گر است. منظور از آن، نوشته هایی است که به صورت مختصر و در عین حال پر محتوا، صاحبان مرکب های آهنین بر روی بدنه ی ماشین، آینه بغل، گلگیرها و پشت مرکب خود می نگارند. این جملات و نوشته ها برخاسته از ذوق، احساس و عاطفه ی جماعتی است که شبانه روز عمری را در بیابان ها برای کسب درآمد و امرار معاش سپری می کنند. این افراد از اتومبیل برای بیان اندیشه و احساس خویش بهره می گیرند. آن ها با به کارگیری زبانی ساده و عوام پسند، رها از هر قید و بند و قالبی با مخاطب عام ارتباط برقرار می کنند. این ارتباط در قالب نوشته هایی است که ریشه در آداب، رسوم، سنت و عقاید داشته، باورها و یادمان های ماندگار قشر خاصی از افراد جامعه است که باید مضامین آن واکاوی و بررسی شود؛ چرا که بهترین وسیله ابراز احساساتشان به صورت کنشی طبیعی و

^۱ - ادبیات روان، ادبیات سیار، ادبیات بیابانی، ادبیات کامیونی، دل نوشته های ماشینی، پشت نوشته های ماشینی و ماشین نوشته ها از اصطلاحات دیگری است که بر این نوع خاص از ادبیات، اطلاق شده است.

بهترین وسیله‌ی شناخت نویسنده‌ی ابیات و خواننده‌ی آن است. همچنین این موضوع را اثبات می‌کند که ادبیات، مختص گروه سنی و قشر خاصی نیست.^۱

با توجه به اهمیت موضوع فوق که باورها و اندیشه‌های اشخاص زیادی از افراد جامعه مان را در بر می‌گیرد، بررسی آن از دیدگاه‌های مختلف زبان‌شناختی، روانشناسی، مذهبی، جامعه‌شناسی و ادبی، آشنایی و شناخت اندیشه‌های این قشر زحمتکش جامعه که جزء خرده فرهنگ‌های این مرز و بوم محسوب می‌گردند را بدنبال دارد. اگرچه متأسفانه برخی معتقدند توجه به چنین موضوعی و بها دادن به آن، آلوده کردن زبان فارسی است؛ ولی خوشبختانه مورد توجه عده‌ای از متخصصان فرهنگ لغات و زبان قرار گرفته است.

شایان ذکر است که باید به این باور و اعتقاد برسیم که در فرهنگ‌شناسی چیزی تحت عنوان زشت و زیبا وجود ندارد. هر اندیشه‌ای، عقیده‌ای، باوری در هر زمان و مکان ویژگی‌های خاص خود را داراست و باید مورد توجه و عنایت قرار گیرد؛ چرا که نه تنها موجب آلودگی آن زبان نمی‌شود، بلکه از بهترین و مؤثرترین روش شناخت بخشی از فرهنگ عامه مردم است و با دقت شدن در آن و موشکافی خواننده بخشی از هویت، اندیشه و باور خود را در آن نوشته‌ها منعکس می‌بیند و این ادبیات آینه‌ای است که احساسات خودمان را هم منعکس می‌کند.

از طرف دیگر نقد و بررسی درون مایه و مضمون این نوشته‌ها دارای پیام‌های زیادی است که می‌تواند به فضای اخلاقی و دینی جامعه کمک کند. چنانچه از برخی از این

^۱ - استفاده از جملات و عبارات به صورت شعر و نثر در قسمت‌های مختلف بدنه‌ی خودرو و با توجه به زیبایی ادبی و هنری موجود در آن، ادبیات نامیده می‌شود.

با در نظر گرفتن مکان تردد این وسایل در جاده‌ها و خیابان‌ها، و با عنایت به سیار بودن و روان بودن آن‌ها ادبیات جاده‌ای، ادبیات سیار و ادبیات روان نامگذاری شده است.

همچنین با عنایت به اعتبار و تناسب مخاطبش و مصرف‌کننده‌ی آن، از زائره‌های ادبیات عامه و بخشی از ادبیات فولکلوریک (یا سنتی، غیر رسمی و شفاهی) است.

و طبیعتاً به خاطر جایگاهی که در آن نقش بسته است، یعنی؛ قسمت‌های مختلف بدنه‌ی انواع خودروها، ماشین‌نوشته (پشت‌نوشته‌های ماشینی) و با عنایت به درد دل‌های صاحبان آن، دل‌نوشته‌ی ماشینی نامیده شده است.

نوشته‌ها که بی معنی و تهی است، چشم پوشی کنیم و از برخی دیگر که بیانگر حزن و اندوه عمیق صاحب آن به خاطر مسائل و موضوعات مختلف است، بسیاری از آن‌ها در ایجاد باورهای مثبت و تشویق به اجرای قانون و توجه به هنجارپذیری کمک شایان می‌کند؛ چرا که این نوشته‌ها اکثراً برگرفته از نکته‌های نغز کهن مایه‌های ادبیات غنی ماست که هنرمندانه، استادانه و با ذوق از آبخور ادبیات غنی ما انتخاب و نوشته شده‌اند.

با عنایت به اهمیت ادبیات عامه و فولکلوریک به عنوان یکی از جذّاب‌ترین و پرخواننده‌ترین و مؤثرترین بخش ادبیات غنی ما، لزوم تحقیقی جامع و کامل را می‌طلبد که از دیدگاه‌های مختلف زبان‌شناختی، جامعه‌شناسی، روانشناسی، ادبی و غیره به آن پرداخته شود. بنابر این ضرورت تحقیقی مبسوط در این بُعد خاص احساس می‌شود تا علاقمندان، ادب‌دوستان و ادب‌پژوهان از تأملات ژرف و پنهان مضامین این نوع خاص از ادبیات عامه کشورمان مطلع شده و بهره ببرند.

در این تحقیق که از روش نظری، تحلیلی و تطبیقی و نوع آن میدانی^۱ می‌باشد، در ابتدا اشعار و ابیات خودنوشته‌ها بر بدنه، گلگیر و آئینه‌ی بغل انواع خودروها؛ کامیون‌ها، وانت‌بارها و حتی تراکتورها تا حد امکان جمع‌آوری شده است. پس از جمع‌آوری مطالب - پس از چندین سال -، درون مایه‌های مختلف این اشعار را از لحاظ فرهنگی، خانوادگی، پند و اندرز، عشق و ناکامی، غم و غربت، مذهبی و مضامین دیگر جدا می‌کنیم. در پایان، با دیدگاه‌های مختلفی از قبیل دیدگاه روان‌شناسی، جامعه‌شناسی، ادبی، اخلاقی و غیره به تحلیل و واکاوی موارد فوق می‌پردازیم و این که چه پیامی در بر خواهند داشت و چگونه بر اساس نظر بعضی این نوشته‌های به ظاهر آلوده‌کننده‌ی زبان، به فضای اخلاقی و دینی جامعه کمک می‌کنند.

^۱ - این پژوهش میدانی استان‌های مازندران، البرز و تهران را شامل می‌شود. البته با ذکر این نکته که فقط نمونه‌های فارسی بیان شده است و از ذکر عبارات غیر فارسی خودداری شده است.

در خصوص یافته های تحقیق و روش کار باید گفت که به صورت اسنادی و مشاهده ای، و همچنین با هم صحبت شدن با صاحبان خودروها و تابلونویس ها مطالب جمع آوری و تحلیل شده است. و در تحلیل مطالب، به هنگام نیاز و ضرورت، از نظریات همکاران در زمینه های مختلف روان شناسی، جامعه شناسی، نقد ادبی و زبان شناسی استفاده شده است. پس از جمع آوری و تحلیل مطالب در سه بخش موضوعات مختلف تقسیم و ارائه شده است:

بخش اول: بعد از پیش در آمد با عنوان تقسیم بندی موضوعی؛
بخش دوم: تحلیل و واکاوی ماشین نوشته ها بر اساس دیدگاه های مختلف؛
بخش سوم: دسته بندی ماشین نوشته ها بر اساس حروف الفبا مرتب شده است.
مهم ترین موضوعاتی که در بیان یافته های این پژوهش، مد نظر قرار گرفته است را می توان به صورت اجمال چنین برشمرد:

* ادبیات جاده ای به عنوان رسانه ای بسیار قوی عمل کرده و از مخاطب زیادی برخوردار است؛
* با عنایت به اینکه هر صنفی برای خود نمادهایی دارد که با آن شناخته شده و با دیگران ارتباط برقرار می کند، دل نوشته های پشت ماشینی نیز نمادی برای این صنف از افراد جامعه ای ما می باشد که در ارتباط با دیگران است؛

* این نوشته ها - علی رغم قرار نگرفتن در دسته بندی فرهنگ گروه روشنفکر و تحصیل کرده - به عنوان شمایی از هویت ایرانی - اسلامی و هویت مردم عامه درخور توجه ای مخصوص است؛

* تیپ اشخاص، نوع و مدل ماشین در انتخاب آیات و عبارات و آیات قرآن کریم و نگارش آن بسیار مؤثر است؛
* انتخاب قسمت های مختلف خودرو و برای نگارش این دل نوشته ها کاملاً هوشیارانه، آگاهانه و بجا است؛
* مناسب کامل و دقیق دل نوشته ها با نوبت و کهنه بودن ماشین، و همچنین مناسب آن با قسمت های مختلف قابل نوشتن درخور توجه ویژه است؛

* سن، و شغل و حرفه و تحصیلات افراد تأثیر مستقیمی در انتخاب نوشته ها دارد؛
* زمان و مکان و مشکلات زندگی هم در انتخاب این دل نوشته های تأثیر نیست؛

* این نوشته ها کاملاً بیانگر دیدگاه صاحب آن نسبت به مسائل دینی، باورها و اعتقادات، فلسفی، اجتماعی، روان شناسی و جایگاه فرد می باشد؛

* زبان پریشی، گسیختگی، درهم ریختگی و برش گونه ی مطالب به صورت سرهم، فینگیلیش، معما و چیستان و دریافت عکس العمل مخاطب برای نویسنده قابل توجه است؛

* با تحلیل این دل نوشته ها، می توان روحیه ی صاحب خودرو را شناخت؛ چرا که در واقع راننده حرف دلش را بر بدنه ی خودرو نگاشته است؛

* ماشین نوشته ها بیانگر احساسات و مکنونات درونی صاحبان آن است که در یک منطقه خاص فعالیت دارند و نوشته های آنان از لحاظ جامعه شناختی و روان شناختی و با دیدگاه های مختلف دیگر قابل ملاحظه است؛

* بر خلاف اعتقاد برخی از پژوهشگران، بهادادن به این نوع ادبیات، آلوده کردن زبان فارسی نیست؛

* در پایان باید اذعان کرد که این دل نوشته های ماشینی، ابزار ارتباط جمعی بوده و فردی نیست که باعث شناخت و معرفی این قشر زحمتکش جامعه می شود. البته با ذکر این نکته که شناخت عامل واقعی این دل نوشته ها نیاز به تحقیقات فراوان و توجه متخصصان و مسؤولان دارد.

در پایان، شایان ذکر است که محقق تمامی تلاش خود را در جمع آوری این جملات و ابیات نموده و در موضوعات خاص از لحاظ موضوعی دسته بندی نموده سپس آن ها را با دیدگاه های مختلف بررسی و واکاوی نموده است، اما هیچ ادعایی بر کامل و بی نقص بودن مجموعه ی گردآوری شده ندارد؛ چرا که انسان مهم به نسیان و نقصان است و گفته شده است:

وَمَنْ ذَا الَّذِي تُوَضَّى سَجَايَاهُ كُلَّهَا كَفَى الْمَرْءَ نَبْلاً أَنْ تَعَدَّ مَعَايِهُ

لذا جهت غنی تر شدن و پربار تر شدن این مجموعه، با آغوش باز پذیرای هر گونه پیشنهاد و نقطه نظری از طرف صاحب نظران و خوانندگان عزیز بوده و آرزو مندیم که این مجموعه، بیش از پیش مورد

استفاده‌ی علاه‌مندان قرار گرفته و با دیده‌ی رضا و رغبت و با اغماض در آن بنگرند و هر کجا سهوی و قصوری می‌بینند، بنده را مرهون لطف و ارشاد خود قرار دهند.

وَعَيْنُ الرِّضَا عَنْ كُلِّ عَيْبٍ كَلِيلَةٌ	وَلَكِنْ عَيْنُ السُّخْطِ تُبْدِي الْمَسَاوِيَا
چشم رضا پیوشد هر عیب را که دید	چشم حسد پدید کند عیب تا پدید

وما توفیقی إلا بالله عليه توكلت و إليه أُنِيبُ.

د. فرهاد دیوسالار

اسفند ۱۳۹۳ هجری شمسی

www.ketab.ir

صفحه	فهرست مطالب
۱۵	پیش درآمد
۲۷	بخش اول: تقسیم بندی موضوعی
۲۸	باورهای دینی و اعتقادهای مذهبی
۴۳	عشق و علاقه و ارادت
۷۴	جهان بینی هستی
۹۲	جایگاه زن
۱۰۵	چشم زخم و دفع آن
۱۱۳	شکوه و گلایه
۱۲۷	پهلوانی و قلندری
۱۵۲	توصیف ماشین
۱۶۵	استفاده از علائم خبری و نشانه های قراردادی و جملات خبری
۱۶۶	عبارت های خارجی و انگلیسی
۱۶۸	سایر عناوین
۱۷۹	بخش دوم: تحلیل و واکاوی ماشین نوشته ها بر اساس دیدگاه های مختلف
۱۸۶	دیدگاه مذهبی
۱۹۸	دیدگاه اخلاقی
۲۱۷	دیدگاه فرهنگی
۲۲۸	دیدگاه اجتماعی
۲۵۳	دیدگاه روانشناسی
۲۶۴	دیدگاه ادبی و زبان شناسی
۲۷۹	بخش سوم: دسته بندی ماشین نوشته ها بر اساس حروف الفبا
۴۲۱	کتابنامه